

Nr 24

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt; given Stockholms slott den 26 januari 1968.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att lagen om rikets mynt ändras så att mynt i valörerna två kronor och en krona, som nu präglas av silver, skall kunna präglas av kopparnickel.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31)
om rikets mynt

Härigenom förordnas, att § 6 lagen den 30 maj 1873 om rikets mynt¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

§ 6.

Av silver ————— tio öre.

Dessutom må, ————— fem kronor.

Silvermynten skola ————— etthundradelar silver.

Etthundra stycken ————— sex tiondels gram.

Av kopparnickel må, efter av
Konungen för varje gång därom
meddelat beslut, präglas myntstyc-
ken av följande namnvärde:

femtio öre; tjugufem öre; tio öre.

Av kopparnickel må, efter av
Konungen för varje gång därom
meddelat beslut, präglas myntstyc-
ken av följande namnvärde:

*två kronor; en krona; femtio öre;
tjugufem öre; tio öre.*

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer.

¹ Senaste lydelse av § 6/se 1954:145.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 26 januari 1968.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, KLING, JOHANSSON, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändring av lagen om rikets mynt* och anför.

Inledning

Under år 1967 steg världsmarknadspriset på silver kraftigt. Med anledning härav har 1966 års myntkommitté¹ i skrivelse den 15 januari 1968 anmält att sådana omedelbara åtgärder bör vidtas att Kungl. Maj:t — om den fortsatta prisutvecklingen ger anledning härtill — kan besluta om prägling av en- och tvåkronor i annan metall än silver.

Efter remiss har fullmäktige i riksbanken avgett yttrande över skrivelsen.

Gällande ordning m. m.

I lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt (myntlagen) föreskrivs i 5 § (ändrad senast 1942: 640) att följande metaller skall användas till prägling av skiljemynt: 1. silver, legerat med koppar eller med koppar och nickel eller med annan för ändamålet lämpad metall, 2. kopparnickel, 3. brons eller järn.

Enligt 6 § myntlagen (ändrad senast 1954: 145) skall av silver präglas myntstycken i valörerna två kronor, en krona, femtio öre, tjugofem öre och tio öre. Dessutom skall av silver präglas mynt med ett namnvärde av fem kronor efter av Kungl. Maj:t för varje gång därom meddelat beslut. Silvermynten skall myntas av en legering som innehåller minst 40 % silver. Ett-hundra stycken silvermynt skall innehålla fint silver till lägst följande vikt, nämligen: femkronestycken 720 gram, tvåkronestycken 560 gram, enkrone-

¹ Kommitténs ledamöter: kanslirådet Olof Lindberg, bankdirektören Åke Gustafsson och myntdirektören Benkt Ulvfot.

stycken 280 gram, femtioörestycken 192 gram, tjugofemörestycken 92,8 gram, tioörestycken 57,6 gram. I paragrafens sista stycke föreskrivs att mynt i valörerna femtio, tjugofem och tio öre även får präglas i kopparnickel. Sådan prägling förutsätter emellertid särskilt beslut av Kungl. Maj:t.

Enligt 7 § myntlagen (ändrad senast 1942: 640) skall av brons präglas myntstycken i valörerna fem öre, två öre och ett öre. Alternativt får mynten präglas av järn efter av Kungl. Maj:t för varje gång därom meddelat beslut.

Det ankommer enligt 11 § (ändrad senast 1942: 640) på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser om sammansättningen av de legeringar, av vilka silver-, kopparnickel- och bronsmynt skall utmyntas, om silvermyntens vikt, om det antal skiljemynt av andra slag som skall utmyntas av viss viktmängd metall och om högsta tillåtna avvikelser i fråga om silvermyntens silverhalt och vikt. Enligt paragrafens andra stycke ankommer det också på Kungl. Maj:t att förordna om myntens diameter, prägel, inskrift, rand och utseende i övrigt.

I 1 § kungörelsen den 18 juli 1942 (nr 642) med vissa bestämmelser angående skiljemynt föreskrivs att silvermynten skall utmyntas av en legering som består av 40 % silver, 50 % koppar, 5 % nickel och 5 % zink. Legeringen i kopparnickelmynten skall bestå av 75 % koppar och 25 % nickel medan bronsmynten skall bestå av 95 % koppar, 4 % tenn och 1 % zink.

I 2 § kungörelsen (ändrad senast 1954: 146) meddelas närmare bestämmelser om silvermyntens vikt och om det antal skiljemynt av kopparnickel, brons och järn, som skall tillverkas av viss viktmängd. Silvermyntens vikt skall vara för

femkronestycke	18	gram
tvåkronestycke	14	»
enkronestycke	7	»
femtioörestycke	4,8	»
tjugofemörestycke	2,32	»
tioörestycke	1,44	»

I 3 § kungörelsen (ändrad senast 1962: 286) föreskrivs i fråga om silvermynt att avvikelserna över eller under stadgad silverhalt för etthundra silvermynt får vara högst tio tusendelar fint silver av myntens sammanlagda bruttovikt och att avvikelserna över eller under den nominella vikten vid uppvägning av det antal silvermynt, som närmast motsvarar ett kg, inte får överstiga 1 %.

I december 1965 avlämnade sakkunniga med uppdrag att verkställa en allmän översyn av gällande myntlagstiftning m. m. betänkandet Ny myntserie (SOU 1966: 4). I detta föreslogs att enkronemyntet skulle tillverkas i kopparnickel (75 % koppar och 25 % nickel). Under remissbehandlingen av betänkandet gjordes gällande att övergången skulle tvinga fram omfattande ändringar eller utbyten av varu- och serviceautomater. Anledningen härtill var att ett stort antal automater, som är utrustade med anordningar för av-

kännande av myntens elektriska ledningsförmåga, är så konstruerade att de inte godtar mynt präglade av kopparnickel. Uppgifter saknades emellertid om storleken av de kostnader som den föreslagna reformen skulle medföra för automathandeln. Dessutom framhölls att den svenska och den norska enkronan skulle bli i det närmaste identiska beträffande storlek och metallinnehåll. Huvudsakligen med anledning av vad som sålunda framkommit tillsattes i december 1966 en kommitté (1966 års myntkommitté), som enligt sina direktiv bl. a. skall belysa konsekvenserna av olika alternativ till myntserie, såväl kostnadsmässigt som i övrigt. Kommittén har getts fria händer vad beträffar myntmetallen. I direktiven har framhållits att mynt som nu allmänt används i automathandeln inte utan mycket vägande skäl bör förändras till storlek och vikt. I första hand skall kommittén eftersträva att en myntreform kan genomföras utan sådant ekonomiskt förfång för enskild att ersättning av allmänna medel behöver komma i fråga.

Silverpriset

Världsmarknadspriset på silver steg kraftigt år 1967. Detta sammanhänger med att Amerikas förenta stater, som under ett antal år sålt silver till ett fast pris av ca 216 kr. per kg för att skydda de amerikanska silvermynten mot nedsmältning, i maj 1967 upphörde med denna försäljning. Världsmarknadspriset på silver steg då omedelbart till ca 290 kr. Därefter har silverpriset fortsatt att stiga. Medelnoteringen för december 1967 var 349 kr. för omedelbar leverans enligt noteringar på silvermarknaden i London. För 3-, 6- och 12-månadersleveranser var noteringarna genomgående högre. Silvermarknaden karakteriseras f. n. av initierade bedömare som känslig och spekulativ. Vid sidan av fint silver har oraffinerat silver och demonetariserade mynt bjudits ut på silvermarknaden i London.

Samtidigt som Amerikas förenta stater upphörde med försäljningen av silver till fast pris infördes förbud mot såväl nedsmältning som export av mynt.

Under den tid då världsmarknadspriset på silver låg på en nivå av ca 216 kr. per kg uppgick silvervärdet i den svenska enkronan till ca 60 öre. Den redovisade prisutvecklingen har emellertid medfört, att silvervärdet i såväl en- som tvåkronan, som innehåller 2,8 resp. 5,6 gram silver, närmast sig och t. o. m. vid några tillfällen överstigit de nominella värdena på dessa mynt.

1966 års myntkommitté

Kommittén har övervägt prisutvecklingen på silvermarknaden. Angelägenheten av att undvika prägling av skiljemynt med högre metallvärde än namnvärdet, heter det inledningsvis, har gett kommittén anledning anmäla att sådana omedelbara åtgärder bör vidtas, att Kungl. Maj:t — om den fort-

satta prisutvecklingen ger anledning härtill — kan besluta om prägling av en- och tvåkronor i annan metall än silver. Kommittén erinrar om att möjlighet finns att prägla valörerna femtio, tjugofem och tio öre av kopparnickel i sammansättningen 75 % koppar och 25 % nickel och att denna möjlighet utnyttjas sedan år 1962.

Kommittén diskuterar i det följande vilka myntmetaller som lämpligen bör användas i de nya en- och tvåkronemynten. Ett nytt mynt i valören en krona, som är det helt dominerande automatmyntet, bör ges ett sådant utförande att det kan användas i nuvarande automater utan ombyggnad av dessa. Med hänsyn härtill kan kopparnickel i den vanliga sammansättningen 75 % koppar och 25 % nickel inte komma i fråga. Inte heller andra myntmetaller som kommittén f. n. överväger, exempelvis ren nickel, kan användas eftersom de skulle orsaka kostnader för ombyggnad av automater. Enligt kommittén torde hinder mot att för tvåkronans del använda kopparnickel i den vanliga sammansättningen inte föreligga.

I Amerikas förenta stater började man 1965 prägla tio- och tjugofemcentsmynt av kopparnickelbelagd koppar, heter det vidare. Dessa mynt präglades förut av en 90-procentig silverlegering. De nya mynten har sådana egenskaper att de kan användas vid sidan av de tidigare präglade silvermynten även i sådana automater, som är utrustade med anordningar för avkänning av myntens elektriska ledningsförmåga. Mynt- och justeringsverket har för kommittén förklarat att man för svenskt bruk med användande av pläterat material kan prägla enkronemynt som tillgodoser kommitténs önskemål om ett mynt som kan användas i automater jämsides med de nuvarande silverhaltiga mynten. De pläterade mynten skulle därvid tillverkas med en kärna bestående av en legering innehållande ca 97 % koppar och ca 3 % nickel. Denna kärna skulle på båda sidor beläggas med kopparnickel av den sammansättning som redan används för valörerna femtio, tjugofem och tio öre. Till utseendet skulle sådana mynt i stort sett skilja sig från de nuvarande enkronemynten endast därigenom att den ljusst kopparfärgade kärnan blir synlig i myntens kant. Även om dessa mynt i sin sammansättning skiljer sig från hittills i Sverige präglade kopparnickelmynt är de att betrakta som präglade av kopparnickel. Beträffande möjligheten att minska den nuvarande silverhalten i svenska mynt har mynt- och justeringsverket uppgett, att endast en obetydlig minskning är tänkbar och då på bekostnad av myntens utseende.

Kommittén anser sig slutligen böra förorda att Kungl. Maj:t förelägger riksdagen förslag till sådan ändring av myntlagen, att mynt i valörerna två kronor och en krona, efter av Kungl. Maj:t för varje gång därom meddelat beslut, kan präglas av kopparnickel, för tvåkronemyntets del i sammansättningen 75 % koppar och 25 % nickel samt för enkronemyntets del i det av mynt- och justeringsverket föreslagna pläterade materialet.

Riksbanksfullmäktige

Fullmäktige delar 1966 års myntkommittés uppfattning, att möjlighet bör skapas att prägla icke-silverhaltiga en- och tvåkronemynt. Enkronemyntet bör ges ett sådant utförande att det inte i anledning därav blir aktuellt att ändra automater med enkroneinkast. Det nya enkronemyntet bör utföras på sådant sätt att det kan användas i alla typer av myntinkast. Eftersom det av kommittén föreslagna pläterade enkronemyntet uppges fylla detta krav biträder fullmäktige förslaget.

Departementschefen

Våra en- och tvåkronemynt skall enligt myntlagen präglas av en legering bestående av minst 40 % silver. Tidigare var silverhalten i dessa mynt 80 % men genom en lagändring år 1942 minskades silverinslaget till det nuvarande på grund av svårigheter att importera silver under kriget. Även femtio-, tjugofem- och tioöresmynt kan enligt myntlagen präglas av silver men i fråga om dessa mynt skall Kungl. Maj:t enligt bemyndigande i myntlagen besluta att de i stället skall präglas av kopparnickel (75 % koppar och 25 % silver). Sedan år 1962 präglas femtio-, tjugofem- och tioöresmynten enbart av kopparnickel.

Från maj månad 1967 har silverpriserna på världsmarknaden stigit kraftigt. Enligt de noteringar av silverpriset, som dagligen sker på Londons silvermarknad, översteg silvervärdet i enkronemyntet vid flera tillfällen under december månad med några öre sitt namnvärde. Motsvarande gäller för tvåkronemyntet, som innehåller dubbelt så mycket silver som enkronemyntet. Före prishöjningarna var silvervärdet i enkronemyntet ca 60 öre och för tvåkronemyntet ca 120 öre. Medelnoteringen på silver under december månad var 349 kr. per kg, vilket motsvarar ett silvervärde för enkronemyntet av 98 öre. Den fortsatta prisutvecklingen på silvermarknaden är svår att bedöma men en viss ledning ger det förhållandet att noteringarna för terminsköp genomgående är högre än för omedelbar leverans.

De stigande silverpriserna och angelägenheten av att undvika prägling av skiljemynt med högre metallvärde än namnvärdet har föranlett 1966 års myntkommitté att anmäla att omedelbara åtgärder bör vidtas, som gör det möjligt för Kungl. Maj:t att — om den fortsatta prisutvecklingen ger anledning därtill — besluta om prägling av en- och tvåkronemynt i annan metall än silver. I fråga om valet av myntmetall diskuterar kommittén olika alternativ. Kopparnickel i den sammansättning som f. n. används i valörerna femtio, tjugofem och tio öre kan enligt kommittén tills vidare inte komma i fråga, i vart fall inte i enkronan som är det helt dominerande automatmyntet. Denna legering har nämligen en annan elektrisk ledningsförmåga än den nu använda silverlegeringen. Användes denna kopparnickellegering för prägling av enkronor skulle detta medföra betydande olä-

genheter för automathandeln, eftersom ett stort antal försäljningsautomater är utrustade med anordning för avkänning av det ilagda myntets elektriska egenskaper. Av samma skäl skulle ett enkronemynt tillverkat av ren nickel åstadkomma störningar i automathandeln. I kommitténs uppdrag ingår bl. a. att utreda kostnaderna för automathandeln vid övergång till annan metall i valören en krona. Utredningen är ännu inte avslutad. Kommittén föreslår därför att det alternativa myntet i valören en krona får en sådan sammansättning att det kan användas jämsides med de nuvarande silverhaltiga mynten i alla typer av automater, oavsett vilka avkänningsanordningar de är utrustade med. Mynt- och justeringsverket har för kommittén förklarat att ett sådant mynt går att framställa. Myntet skulle tillverkas av ett pläterat material bestående av tre skikt, det mellersta av en legering av ca 97 % koppar och ca 3 % nickel och de yttre skikten av kopparnickel av den sammansättning som redan används för myntningsändamål. Utseendemässigt skulle de pläterade mynten enligt kommittén i stort sett endast skilja sig från de nuvarande enkronemynten genom att det ljusst kopparfärgade mellanskiktet blir synligt i myntens kant. Myntkommittén förordar att det föreslagna enkronemyntet präglas i det pläterade materialet. Tvåkronemyntet föreslås präglat av kopparnickel i sammansättningen 75 % koppar och 25 % nickel.

Jag vill först erinra om att skiljemyntens metallvärde mestadels avsevärt understiger deras namnvärde. Detta förhållande saknar dock betydelse från penningpolitiska synpunkter. Enligt min mening är det nödvändigt med hänsyn till förhållandena på silvermarknaden att möjlighet öppnas att prägla en- och tvåkronor som inte innehåller silver. I avvaktan på resultatet av myntkommitténs utredning om de ekonomiska verkningarna för automathandelns del anser jag mig böra godtaga att en- och tvåkronor skall få präglas av sådan silverfri legering som myntkommittén i samråd med mynt- och justeringsverket föreslagit. Jag ansluter mig alltså helt till myntkommitténs förslag. Jag vill i detta sammanhang också omnämna att jag har för avsikt att senare denna dag föreslå Kungl. Maj:t att utfärda kungörelse med förbud mot nedsmältning av skiljemynt.

Den här förordade metalliska sammansättningen hos en- och tvåkronor föranleder ändring i 6 § myntlagen. Den föreslagna sammansättningen är att anse som kopparnickel. Lagändringen synes därför kunna ges den formen att i paragrafens sista stycke en- och tvåkronor tas upp bland de mynt som, efter för varje gång meddelat beslut av Kungl. Maj:t, får präglas av kopparnickel. Tekniska prov om den exakta sammansättningen av det föreslagna enkronemyntet pågår ännu. Då ändringen i myntlagen bör träda i kraft samtidigt som föreskrifterna om myntens metallsammansättning föreslår jag att Kungl. Maj:t bemyndigas bestämma dag för ikraftträdande av lagändringen.

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till *lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt*. Jag hemställer att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga förslaget.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten